

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

להלן כמה דוגמאות של מלאכות בהם אין תועלת גמורה וחיובית לישראל:

- **כיבוי אורות** – אין בזה הנאה חיובית שאי"ז אלא רק סילוק דבר המפריע, ומותר¹ לומר לגוי "איני יכול לישון עם אור דלוק" – וכפי שהתבאר לעיל.
- **כיבוי המזגן** – באופן שקר מחמת המזגן הפועל, מותר לומר לגוי "מאד קר במקום זה" או "המזגן עושה מאד קר", שגם בזה אין הנאה חיובית אלא סילוק דבר המפריע. אבל בשביל הדלקת המזגן אסור לרמוז לגוי בכל אופן, שהרי מקבל בזה הנאה גמורה וחיובית [ולענין אם החוס כבד מאוד, נדון בעז"ה בהמשך].

- **הדלקת אור כשיש אור חלש בחדר** – בתוספת אור [במקום שיש כבר אור שאפשר לאדם לעשות את השימוש שהוא חפץ בו לכל הפחות ע"י הדחק] אין תועלת גמורה לאדם, שהרי גם בלי האור שהגוי מוסיף יכול להשתמש בחדר, ולכן מותר לרמוז לו להדליק אור נוסף, כגון שיאמר לו "יש כאן אור חלש מדי" או "זה לא נוח להיות בחדר עם אור כ"כ חלש".

- **הגברת מדת החוס בתנור חימום** – הדלקת תנור חימום היא תועלת גמורה, ואסור בכל אופן לרמוז לגוי שידליקנו, אבל באופן שתנור החימום כבר פועל ויש קצת הנאה ממנו ורוצה רק להוסיף יותר חימום, א"כ הרי זה כהוספת אור בחדר שיש בו

לפי המתירים לרמוז לגוי לעשות מלאכה כשאין בזה תועלת גמורה וחיובית לישראל, כיצד תהיה אופן הרמיזה?

למדנו שאסור לצוות לגוי במפורש לעשות עבורו מלאכה, ויש אופנים בהם אפילו שאינו מצווה אותו במפורש אבל המשמעות היוצאת מדבריו היא כציווי לעשות, וזה אסור אף במלאכה שאין ממנה הנאה גמורה וחיובית לישראל. והדוגמא לזה, כגון שאומר לגוי – "כל מי שיכבה את האור ירויח"¹, או – "למה לא כיבית את האור בשבת שעברה"², שהמשמעות היוצאת מרמזים אלו היא ציווי שיכבה עכשיו ג"כ את האור.

והאופן המותר, הוא כשהרמז בדרך סיפור בעלמא שאין במשמעותו ציווי לעשות. כגון שאומר לגוי – "איני יכול לישון עם אור דלוק", או אם רוצה שיכבה את הפלטה יאמר – "כבר אין צורך בפלטה", וכשרוצה בהוספת אור [כשיש כבר אור קצת שאפשר להשתמש לאורו לכל הפחות ע"י הדחק] יאמר – "האור כאן חלש מאד"³.

¹ עי' שר"ע סימן של"ד סעיף כ"ב ובמ"ב שם ס"ק ס"ט.

² עי' שר"ע סימן ש"ז סעיף ב' ובמ"ב שם ס"ק י', ורק ביום חול הותר לומר לו באופן זה שייבין לעשות בשבת.

³ מ"ב סימן ש"ז ס"ק ע"ו.

⁴ כל המקרים שכתבנו כאן שמוותר לרמוז לגוי היינו לפי שיטת המתירים בזה, ועל כל אחד לעשות שאלת רב לגבי ההנהגה למעשה, וכנ"ל.

אור חלש, ומותר לרמוז לגוי ולומר "החימום כאן לא מספיק"⁵.

- כיבוי מערכת האזעקה – אזעקה של מכונית שהחלה לפעול בשבת והיא מפריעה לשכנים, מותר לרמוז לגוי שיכבנה כגון שיאמר לו "הרעש של האזעקה מפריע לשכנים"⁶.

האם מותר להנות ממלאכה שעשה הגוי עבור ישראל?

חז"ל אסרו להנות ממלאכה שעשה גוי עבור ישראל⁷. וגם אם הגוי בא ועשה את המלאכה מעצמו שלא מחמת בקשת הישראל, ג"כ אסור להנות ממלאכה זו. והטעם, שחששו חז"ל שאם יהיה מותר להנות מזה, יבוא הישראל לומר לגוי לעשות בשבילו⁸. ואין חילוק המלאכה או הישראל שנעשתה המלאכה בשבילו לבין אדם אחר, בכל אופן אם עשה הגוי עבור ישראל אסור לכולם להנות מזה⁹. וגם אין חילוק בין אם אמר הישראל לגוי במזיד או בשוגג, שהרי אפילו עשה מעצמו ג"כ אסור להנות מזה.

ולכן, במקרה שגוי עשה מלאכה עבור ישראל, אסור לישראל לעשות שום דבר שלא היה יכול לעשותו לפני מה שעשה הגוי, שאם יעשה זאת הרי הוא נהנה ממלאכתו של הגוי.

להלן כמה דוגמאות שצריך הישראל להיזהר שלא להנות ממלאכה שעשה גוי עבורו:

- יהודי יושב בחדר חשוך ובא גוי והדליק בשבילו את האור – אסור ליהודי לעשות שום דבר שלא היה יכול לעשותו בחושך, כגון קריאה. אולם, במקרה שהיה יכול לקרוא אף בלי האור שהודלק אפילו אם יכול היה לקרוא רק ע"י הדחק, מותר לו גם עכשיו לקרוא אף שנעשה הדבר יותר קל.

אמנם, זה ודאי שלא חייבו חז"ל שיעשה את עצמו כאילו חזר המצב לקדמותו ממש ויצטרך לעצום את עיניו ולגשש בחדר עד שיגיע למיטתו וכדו', שזהו דבר שהנאתו היא רק מעצם זה שעושה אותו באור ולא בחושך, אבל דברים כקריאה וכדו' א"א כלל לעשותם בחושך.

- היה יורד בחדר מדרגות חשוך וגוי הדליק בשבילו את האור – דבר זה יכול להיות מאד מצוי במי שדר בבנין עם דייר גוי [וכן לצערנו כשגר עם דיירים שאינם שומרי תורה ומצוות], שיורד בשבת בחדר המדרגות והגוי "ברוב טובו" מדליק בשבילו את האור, וצריך להיזהר שלא לרדת יותר מהר מחמת האור שהודלק אלא ירד במתינות כמו שהיה יורד אם היה חושך.

- גוי שחיים דבר מאכל עבור היהודי – תלוי בזה: שאם הוא חיים דבר מאכל שא"א לאוכלו כשהוא קר כגון מרק וכדו', אסור ליהודי לאכול ממנו כאשר הוא עדיין חם, מפני שיש כאן הנאה גמורה שעשה הגוי ליהודי. אבל כשחיים הגוי דבר מאכל שאפשר לאוכלו גם כשהוא קר, כגון שניצל וכדו', מותר ליהודי לאוכלו גם בעודו חם, שהרי אין לו הנאה גמורה מחימום המאכל.

- יושב בחדר קר עטוף במעיל ובא הגוי והדליק את החימום – במקרה זה נראה שאין בעיה להוריד את המעיל, אע"פ שאילו לא היה הגוי מדליק את החימום היה היהודי ממשיך להתעטף במעיל, שהרי סוף סוף היה יכול להוריד את המעיל גם בלי שהודלק החימום.

⁵ דוגמא זו היא מהמהדיר.

⁶ כנ"ל הערה קודמת.

⁷ ש"ע סימן רע"ו ומ"ב ס"ק א'.

⁸ מ"ב שם ס"ק ב'.

⁹ ש"ע שם.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il